

Tendenser i dansk lyrik fra 2010'erne

At beskrive et helt årtis lyrik er selvfølgelig en umulig opgave, da der er udkommet hundredvis af værker, der alle adskiller sig fra hinanden. Jeg vil alligevel prøve at lave en kortlægning af de vigtigste tendenser, som man har set inden for 2010'ernes lyrik, velvidende, at dette kan medføre generaliseringer, at intet forfatterskabs eller værks holdning fuldstændigt kan indpasses i en bestemt kategori, og at talrige forfatterskaber unddrager sig de seks strømninger, som jeg i det følgende vil diskutere.¹ Det drejer sig om: 1) Økokritik, 2) Kønskritik, 3) Grimme følelser, 4) Fysisk sygdom, 5) Psykisk sygdom, 6) Race, migration og flygtningekrise.

De seks tendenser er naturligvis langt fra de eneste, som man finder i 2010'ernes lyrik. Man kunne f.eks. også kategorisere lyrikken i forhold til tendenser som performativ biografisme (Haarder), nyeksistentialisme (Stidsen), velfærdsstatskritik (Nexø), nymaterialistisme (Gregersen og Skiveren), relationel poesi (Serup) eller interaktionslyrik (Larsen) for blot at nævne nogle af de litteraturhistoriske begreber, der har været bragt i spil. Ligeledes kan man overveje, om de seks kategorier har samme vægt, idet man kan hævde, at nogle af dem (f.eks. økokritik, kønskritik samt race, migration og flygtningekrise) har særlig stor betydning i den samfundsmæssige debat, mens man modsat kan påpege, at andre (f.eks. grimme følelser, fysisk sygdom og psykisk sygdom) inden for lyrikken selv spiller en usædvanlig markant rolle.

Metodisk har jeg valgt at stille skarpt på et enkelt forfatterskab og værk fra hver kategori. Jeg vil afsluttende diskutere, hvad de nævnte typer lyrik har til fælles, og hvad der kan være et samlet kendetegn for 2010'ernes danske poesi.

1) Økokritik

Økokritik omhandler i videste forstand forholdet mellem menneske og natur. Fænomenet er naturligvis ikke nyt, da man f.eks. i 1970'erne så en stor interesse for forurening, der gav sig udtryk i en miljødigtning af forfattere som Thorkild Bjørnvig,

Inger Christensen og Vagn Lundbye. Til forskel fra den ældre økologiske litteratur, der ofte rummer en del optimisme og idealisme og drømmer om et harmonisk samspil mellem natur og menneske, hvis blot en række af tidens dårlige sider fjernes, så er 2010'ernes økokritiske litteratur først og fremmest pessimistisk, nihilistisk og globalt orienteret.

Den ældre og den nyere økokritiske position er ofte blevet sat i relation til to filosoffer, nemlig henholdsvis nordmanden Arne Næss og amerikaneren Timothy Morton. Den førstes position kaldes ofte den dybdeøkologiske holdning og stammer fra Næss' *Økologi, samfunn og livsstil* (1976). En hovedtanke hos Næss er, at man bør have en dyb tilgang til økologien og betragte naturen som en organisk enhed. Han distancerer sig hermed fra en økokritik, som anses for overfladisk, idet den kun bekæmper symptomer: bestemte typer af forurening etc. Naturen omfatter derimod alt, og mennesket er en uadskillelig og ikke-privilegeret del af denne. Der sker en forskydning fra en antropocentrisme til en biocentrisme. Næss' dybdeøkologi appellerer til en grundlæggende omsorg for naturen som helhed. Man skal ikke passe på naturen for menneskets skyld, men for naturens egen. Vi er som mennesker ikke vigtigere end alle andre dele af naturen, men er kun en blandt mange dele af denne. Det er med andre ord en holistisk tanke, der er på spil. En kritik af Næss' synspunkt er, at der kan være tale om en lidt naiv idealisme, når man tror, at naturen i sig selv stræber mod en tilstand af harmoni.² På den anden side kan omsorg og følelsesmæssigt engagement i forhold til naturen næppe anskues som dårligere end apati og ligegyldighed.

Modsat Næss' dybdeøkologi har man Timothy Mortons såkaldte mørke økologi, der præsenteres i en række værker med titler som *Ecology Without Nature: Rethinking Environmental Aesthetics* (2007) og *The Ecological Thought* (2010). Morton er på visse punkter enig med dybdeøkologerne i, at mennesket ikke kan betragtes uafhængigt af naturen, og han afliver da også i en prægnant vending en sådan idé i *Ecology Without Nature*: "There is no such "thing" as the environment, since, being involved in it already, we are not separate from it" (2007, 163). Uenig med Næss er han derimod, når det kommer til spørgsmålet om et harmoniserende bagvedliggende naturkoncept, som forener verdens ting i et samlet hele.

Som alternativ til forestillingen om "Naturen" bruger Morton begrebet "the mesh". Der forstås hermed, at vi frem for at have en natur, der udgør en harmonisk struktur, har at gøre med et uoverskueligt netværk – et "mesh" – af forbindelser og en uendelig akkumulation af elementer og udviklinger. I naturens "mesh" er der ingen forskel på forgrund og baggrund, centralt og perifert, stort og småt, kultur og natur – og alt er arbitrært, meningsløst og uoverskueligt. Oplevelsen af "the mesh" bliver en økologi fyldt med apokalyptiske visioner, hvor mennesket kan erkende, hvordan det selv er i gang med at berede jordens undergang. En mørk økologi, hvor mennesket ikke kan undslippe dens globale klimakrise og andre nedbrydende vilkår.

Man kan kritisere Mortons mørke økologi for, at den i sin dystopiske afskrivning af alt som håbløst kan virke meget lidt handlings- og virkningsorienteret.³ På den anden side finder man faktisk i Mortons værker talrige konkrete eksempler på, hvordan en ændring i attituden – f.eks. ved at drikke rensset spildevand og satse på vindkraft – kan føre til forbedringer i forhold til den forestående globale krise og undergang.

Theis Ørntofts *Digte 2014* (2014) er et markant eksempel på en digtsamling, der tematiserer klimakrisen. Alle utopier om at undgå de globale ødelæggelser og opnå sociale omvæltninger er opgivet i Ørntofts nihilistiske optik, hvor en sarkastisk, illusionsløs formulering lyder:

“ Lad os sætte os her i skumringen og vente på
at revolutionen griber os.
Lad os sætte os ned med kviksølv i lungerne
og flyforbindelser i hud og hår
og læse breaking news (11)

Vi ser i digtet alliancen mellem på denne ene side den symbolistiske adventsholdning (“Lad os sætte os her i skumringen og vente”) og på den anden side en marxistisk frigørelsesforestilling (“revolutionen”), og sammensætningen er selvfølgelig absurd, idet revolutionen jo netop kræver et aktivt og handlende subjekt og ikke et indolent ditto, der venter på at blive grebet af noget. Det efterfølgende parallelle udsagn om passivt at lade sig forurene og subsumere af medierne er tilsvarende en total underminering af ethvert opbyggeligt synspunkt. *Digte 2014* synes kort og godt at være en eksemplarisk lyrisk gestaltning af Mortons mørke økologi med dens erkendelse af den totale menings- og illusionsløshed.

Der er dog også i Ørntofts digte en tendens til, at det paradiske og ironiske skurrer i forhold til den mortonske apokalyptiske patos. I Ørntofts poetiske universer følger vi altid drømmens eller mere præcist mareridets logik: Personer glider sammen, rum og tider imploderer og eksploderer og blander sig med hinanden, og grænsen mellem liv og død opløses. Og dette sker på en langt vildere surrealistisk vis, end man kan forestille sig i Mortons dystopiske fremstillinger:

“ mine børn skal slet ikke vokse op, siger jeg
de skal vokse væk, langt væk ad vandret
ind gennem oversvømmede koordinatsystemer
og ud over grænser for subjektivitet
planterigets triumf bliver total, siger jeg
og lader som om det er noget
jeg har fundet på (29)

I formuleringen ser man en mortonsk økokritisk og vegansk new age-orienteret dekonstruktivisme og nihilisme, som grænser til det rene nonsens, for hvad i alverden betyder det mon, at “mine børn” “skal vokse væk, langt væk ad vandret / ind gennem oversvømmede koordinatsystemer”. Ørntoft signalerer således også afsluttende, at formuleringen er en uforpligtende parafrase, når han anfører, at han “lader som om det er noget / jeg har fundet på”. I Ørntofts *Digte 2014* præsenteres man med andre ord for et spændingsfelt mellem en apokalyptisk og patosladet mørk økokritik og en mere ironisk holdning til den højtidelige og selvhøjtidelige tilgang til det økokritiske – noget der accentueres i Ørntofts følgende værk, romanen *Solar* (2018).

Den samme variationsrigdom finder vi inden for anden dansk økodigtning, der omfatter lyriske værker af Lars Skinnebach, Rasmus Nikolajsen, Julie Sten-Knudsen, Nanna Storr-Hansen, Victor Boy Lindholm, Christian Yde Frostholm, Knud Sørensen, Eske K. Mathiesen, Thomas Boberg og Liv Sejrbø Lidegaard samt prosaværker af Charlotte Weitze, Ursula Scavenius, Dennis Gade Kofod, Pablo Llambías og Jonas Eika.

2) Kønskritik

Ligesom den økokritiske digtning opponerer mod forestillingen om mennesket og digteren som et transcendentalt og metafysisk orienteret subjekt og fremhæver det biologiske og den sociale interaktion som afgørende, så ser man beslægtede tanker inden for de seneste års kønskritisk orienterede poesi. Denne orientering tager fart i 1990'erne med den diskursorienterede queerteori, som senere konfronteres af en postkonstruktivistisk kroporienteret feminisme i 2010'erne. I queer-teorien er det en grundtanke, at det kønslige må betragtes som en performativ kategori.

Der er talrige bestemmelser af betegnelsen queer og queer-poesi. Den svenske feminist, kønsforsker og poet, Hanna Hallgren, har lanceret definitioner af begreberne i antologien *Omslag – queer poesi* (2010). Hallgren anfører: "Queer som beteckning på olika ickenormativa köns- och genuspositioner. [...] Det queera förhållningssättet står alltid i relation till den heterosexuella normen som en exkluderande princip" (Hallgren, 2). Hun nøjes dog ikke med en sådan tematisk bestemmelse af, hvad queer er, men tilføjer:

“ En helt straight berättad dikt kan ha ett queer innehåll. Men queer poesi är när diktens *att* och textens *hur* sammanfaller i en stilistik. Det finns också en etymologi att falla tillbaka på. Queer betyder sexuell avvikare: odd, udd, knäpp, konstig. Queers etymologi kan samspela med, eller till och med uppmåna till en avvikande form. (2)

Der skal altså være en samklang mellem stof og form, således at disse kommer til at udgøre en syntese. Queer-formen – og queer-poesien om man vil – er en adækvat respons på de eksisterende sociale vilkår. Hallgrens bestemmelse af queer-poesi knytter sig nært til Judith Butlers argumentation fra *Gender Trouble* (1990), hvis hovedpointe er, at kønnet ikke er noget naturgivent, men at det opstår i de måder, hvorpå vi agerer, performer og navigerer i sociale rum, fyldt med normer, magt og manipulerende kræfter. En kritik af den Butler-inspirerede queer-optik kan være, at den kun i ringe grad tager højde for den konkrete materialitets genstridighed. Der er i menneskelige relationer ikke blot tale om diskursive positioner, men også om agerende kroppe med hud, nerver, kønsorganer og kropsvæsker, som ikke altid følger kulturens inskriptioner. Den diskursorienterede position har i de seneste år været udfordret af en postkonstruktivistisk kropsfeminisme.⁴

En hovedskikkelse i kropsfeminismen er Elisabeth Grosz, der i en række værker fra *Volatile Bodies. Toward a Corporal Feminism* (1994) til *Becoming Undone. Darwinian Reflections on Life, Politics, and Art* (2011) har forfægtet det synspunkt, at det kønslige hverken kan begrundes essentialistisk som noget, der har udgangspunkt

i et særligt kvindeligt princip, eller socialkonstruktivistisk som noget, der primært performes i de sociale diskurser. Tværtimod hævder Grosz, at man må tage udgangspunkt i et posthumanistisk paradigme, hvis hovedtanke er, at mennesket, som det også fremføres i økokritikken, ikke har nogen privilegeret position i forhold til den øvrige natur.

Betragter vi de to feministiske positioner i et større perspektiv, er det bemærkelsesværdigt, at der er klare divergenser, men også påfaldende, at der er fællespunkter mellem disse. Man kan pege på i hvert fald tre punkter, som både queer- og kropsfeminisme-konceptionen har berørt. For det første finder vi en destabilisering eller kritik af de traditionelle kønsrelationer. For det andet møder vi et subjekt, der er i forandring og udvikling, og hvis oplevelse og erfaring er bundet til en specifik social og aldersmæssig position. For det tredje har opbruddet fra den vante kønsnorm konsekvenser for den æstetiske form. De tre træk manifesterer sig som en direkte opposition til den dominerende mandlige centrallyriske danske tradition, hvis kendetegn er, at et mandligt subjekt begærer et kvindeligt objekt, samt at det mandlige subjekt i hovedsagen fremtræder uden krop og historie. Det skal dog anføres, at der selvfølgelig findes undtagelser fra dette i litteraturhistorien som f.eks. Tove Ditlevsens og Vita Andersens lyrik.

Olga Ravns debutværk *Jeg æder mig selv som lyng* (2012) har et omslag med voldsomme anatomiske fotos af bl.a. kvindelige bryster samt en kompleks koncept- og montageform med intertekstuelle referencer til anatomen Sir Astley Coopers livshistorie og plancher fra hans *On the Anatomy of the Breast* (1840) samt til Tove Ditlevsens digtsamling *Pigesind* (1939). I Ravns samling møder man forskellige sprogregistre som udtryk for forskellige biologiske og sociale erfaringer, der er nittet sammen i eksplosive blandinger. Det handler om at sætte ord på kropslige og kønslige fornemmelser af den mest ukategoriserbare, uudsigelige og komplekse slags, og de skånselsløse konfrontationer er forbundet med allehånde ubehagsoplevelser. I Ravns stil sammenknyttes et vokabular med relation til en uskyldig lillepigefære (“Guldhjerterne, lilla festskrud”, “læseletbog”) med udtryk omhandlende seksuelle overgreb (“lære at nyde dét”, “sex sutter cement i helvede”) som i en rå tekst om kønsidentitet med titlen “Guldhjerterne”:

“ Guldhjerterne, lilla festskrud hele livet, grænsen er allerede overskredet nu må vi lære at nyde dét også, en læseletbog under overskriften sex sutter cement i helvede. (69)

I en anden tekst knyttes der forbindelse mellem begreber fra en kristen-borgerlig socialisation og pornografiske scenarier i et afsnit med den sigende titel “Reklamepigebarnet”, og en række dissonante og provokative billedsproglige excesser udfolder sig med udtryk som “et forkyndende samleje, et salme-cum shot” og “kolonihavehus af dominans”:

“ jeg tog det nemsvære etiske standpunkt at hadelske Lolita, jeg havde brug for en fast hånd ifølge nogle fornuftige autoriteter, jeg havde brug for et forkyndende samleje, et salme-cum shot, men ingen kunne åbenbart holde mig, det var desværre en smule smertefuldt, jeg blev ensom i mit kolonihavehus af dominans (43f)

Som man ser, er Ravns tekster milevidt fra den traditionelle poetiske optik, hvor en 'ren' og 'ideel' erotisk længsel strømmer fra et mandligt subjekt til et kvindeligt objekt. Tværtimod udgår den erotiske diskurs fra en social krop, der er underlagt samfundets magtudøvelse, tvang, manipulation og falskhed. Åndelige gøremål som kristne forkyndelser og salmer forbindes med at gennemføre samleje og onanere på andre kroppe, og den idylliske småborgerlige kronotop over alle, kolonihavehuset, forbindes med seksuelle overgreb eller sadomasochisme.

Markant i teksten er imidlertid også den ambivalente, satanisk-ironiske vinkel, der er på det kønslige: "jeg tog det nemsvære etiske standpunkt at hadelske Lolita". Det er ikke noget passivt offer, der taler her, men et handlekraftigt jeg, der er bevidst om sin egen seksualitet og kropslighed, og digtene er – som i de ovenstående oxymoroner – formuleret i en kode, som gerne kan kaldes queer. I teksten synes det også at være tydeligt, at kønspositionerne netop er roller ("jeg tog det nemsvære etiske standpunkt"), der kan vælges, og at kønnets, som Butler påpeger, i allerhøjeste grad har en performativ status, der fungerer i samspil med og er påvirket af andre performative udtryk vedrørende f.eks. sociale magtstrukturer. Samtidig er det oplagt, at Grosz og den kropsmaterialistiske vinkel manifesterer sig, idet "sutter cement" og "salme-cum shot" jo er overordentlig kropsligt forankrede fænomener.

2010'ernes kønskritiske digtning kan ligeledes lokaliseres hos kvindelige lyrikerer som Asta Olivia Nordenhof, Josefine Graakjær Nielsen, Mette Moestrup, Ursula Andkjær Olsen og Christina Hagen samt hos mandlige lyrikerer som Bjørn Rasmussen, Martin Glaz Serup, Niels Lyngsø og Christian Dorph. Desuden findes den inden for prosaen hos forfattere som Lone Hørslev, Iben Mondrup, Amalie Smith, Ida Marie Hede, Hanne Højgaard Viemose, Madame Nielsen, Maja Lee Langvad, Helle Helle, Leonora Christina Skov og Cecilie Lind.

3) "Grimme følelser"

De biologisk og socialt funderede subjekter i den kønsorienterede lyrik knytter sig oftest til bestemte kriseramte psykiske og affektive tilstande. Hos såvel Kierkegaard i *Begrebet Angest* (1845) som Freud i *Kulturens byrde* (1920) finder man beskrivelser af tilstande med forpinthed, uforløsthed og utilpassethed. Et andet markant eksempel er K.E. Løgstrups skelnen mellem suveræne og kredsende livsytringer, som det kommer til udtryk i bl.a. *Opgør med Kierkegaard* (1968). Hvor de suveræne livsytringer, som anses for før-kulturelle og fundamentalt eksistentielle og danner en positiv klangbund for de etiske normer i menneskelige fællesskaber, omfatter bl.a. kærlighed, håb, barmhjertighed og medfølelse, så er de kredsende livsytringer – som Kierkegaards angst – karakteristiske ved, at subjektet er indelukket i sin egen tankeverden, hvor en bestemt følelse kværner rundt i bevidstheden og beslaglægger den. Det drejer sig om fænomener som misundelse, jalousi, had og hævngerighed.

Mens ovennævnte eksistentialistiske begreber tager udgangspunkt i individet, så er begrebet affekt, der har været brugt i de seneste årtiers kulturvidenskab, udtryk for en form for kollektive følelser eller stemningsstrukturer.⁵ Devika Sharma og Christian Dahl anfører i indledningen til et temanummer om "Affekt" af K&K, at "affektstudiernes ærinde er at forstå følelser, stemninger og atmosfærer som

sociale fænomener med bestemte historiske forudsætninger og bestemte politiske virkninger” (Dahl & Sharma 2013, 5). Jeg skal i denne sammenhæng ikke gå i detaljer vedrørende to vidtfavnende og komplekse spørgsmål, som kan stilles til affektstudiernes anvendelse i litterær analyse. For det første gælder det spørgsmålet om, hvorvidt affekter og følelser kan adskilles fra hinanden (Brian Massumi), eller om det giver mindre mening at opretholde et sådant skel (Sarah Ahmed). For det andet gælder det spørgsmålet om, hvor affektteoriene har deres anvendelsesfelt, hvor der ikke blot er geografiske forskelle (mellem f.eks. Los Angeles’ storbymiljø og et jysk landmiljø), men også forskelle på, om vi overfører teorierne og begreberne til konkrete forhold og handlinger i det sociale rum eller kunstværker.

Det er imidlertid min påstand, at især én affektteoretiker i særlig grad kan give en forståelse for de subjekter, affekter og emotionelle processer, som vi finder udtrykt i samtidslyrikken, nemlig Sianne Ngai, der med sin *Ugly Feelings* (2005) sætter spot på en række “grimme følelser”, der har store lighedstræk med Løgstrups kredsende livsytringer. Om Ngai skriver Sharma og Dahl også, at de “grimme” følelser er “særligt gode til at diagnosticere sociale situationer, hvor vi ikke lever op til et givent følelsesimperativ” (10). *Ugly Feelings* omhandler en række negative følelser og deres æstetiske brug. Disse affekter eller “grimme” følelser er dem, som vi skjuler og anser for uværdige, smålige, barnlige eller gemene, og som står i modsætning til en række “smukke og ædle følelser”: “If *Ugly Feelings* is a bestiary of affects, in other words, it is one filled with rats and possums rather than lions, its categories of feeling generally being, well, weaker and nastier [...] the ignoble cousins of the philosophically canonical emotions” (Ngai, 5, 7 og 11). De “grimme følelser” er, hævder Ngai, følelser, der forbliver uforløste, fordi de sjældent kan udtrykkes klart og direkte som længsel, vrede eller begær. De har ingen plads i hverken kunsten eller det offentlige rum. Det drejer sig hos Ngai – igen parallelt til Løgstrup – om mindreværdige følelser som jalousi, misundelse, irritation, paranoia og skam.

Vender vi os mod dansk lyrik og prosa fra 2010’erne, er fokuset på “grimme følelser” udbredt. Et eksempel på dette er Daniel Dalgaard’s *Spejlkamel* (2013), hvor en tekst lyder:

“ jeg lægger glad og gerne
ansigtet i neutrale folder
og siger
med en myndig stemme
noget generelt om Den Guddommelige Komædie, hvis – hvis
jeg fx véd at ingen der er til stede
har læst den, men at man har tillid til mig. Siger et eller andet pis.
Inferno er nok den mest interessante del for en moderne læser.
Bare – ikke mere end det. Det lille provinsgeni har talt!
Inferno er nok den mest interessante del for en moderne læser! (38f)

Teksten ligner på ingen måde et traditionelt centrallyrisk digt, for der er ikke noget alment eller universelt over det digteriske subjekt, som fremtræder som en ung pseudointellektuel, der er forstilt, krukke og fyldt med mindreværdskomplekser. På inter-

aktionslyrisk vis er digtets brændstof ikke et isoleret jegs visioner og særsprog, men en konkret samtale med omverdenen, hvor en replik gentages for at fremhæve dens konnotationer af dumsmart snobbedhed: “Inferno er nok den mest interessante del for en moderne læser.” Det drejer sig, som man ser, ikke om officielle og “ædle” følelser som kærlighed, begær, stolthed og aggression, men om et morads af “grimme” følelser, af hvilke de mest tydelige er mindreværd, forstillelse, paranoia, irritation og selvhad.

Vi hører andre steder i værket om det meningsløse og mislykkede erotiske møde: “Hun kravler hen, sætter / sig overskrævs på mig, / mens jeg ligger på ryggen, helt død. Reagerer ikke, / følte mig som en dreng der straffer sin mor med tavshed.” (19). Vi får beskrivelser af, hvordan en oplevelse af altings meningsløshed giver ekko i jegets bevidsthed årtier efter: “sidde og græde vildt / mens læreren og de andre børn synger fødselsdagssang for mig / fordi en pige fra første havde sagt at politiet ville tage min nye cykel” (31). Vi læser om jegets skam, efter at han afsløres, mens han som teenager sidder “helt stille og liderlig” (23) og ser porno på tv1000, og om jegets forkrampede attitude og manglende evne til som voksen at falde ind i en samtale. Alt sammen i tekster, der udfolder sig i lange associative forløb, der forsøger at indkredse det kaos af “grimme følelser”, som jeget oplever.

Artikulationen af de “grimme”, pinlige og, officielt set, uacceptable følelser som raseri, mindreværd, jalousi, forstillelse, paranoia, irritation og selvhad er ligesom hos Dalgaard et hovedanliggende i mange andre hovedværker i 2010’ernes litteratur. Man kunne som eksempler nævne lyriske værker af Christina Hagen, Pablo Llambías, Ursula Andkjær Olsen, René Jean Jensen, Jonas Rolsted, Line Toftsø, Mette Moestrup, Søren Fauth, Martin Glaz Serup, Nicolaj Stochholm, Marius Nørup-Nielsen, Naja Marie Aidt og Lars Skinnebach og prosaværker af Niels Frank, Vita Andersen, Helle Helle, Lone Hørslev, Iben Mondrup og Bjørn Rasmussen.

4) Fysisk sygdom

I dansk lyrik før 2010’erne støder man i hovedsagen på subjekter, der ikke bare har få “grimme følelser”, men som også har en “ideel” krop uden særlige kendetegn eller fysiske defekter eller sygdomme. I det sidste årtis lyrik har man imidlertid set en lang række værker, der har tematiseret subjekter, der lider af handicap eller sygdomme.⁶ Det korresponderer i høj grad med forskningsfeltet *disability studies*, der i Nora Simonhjells afhandling *Krøplingkroppar* (2009) er skildret på følgende måde:

“Innanfor disability studies er det eit hovudmål å problematisere stereotypiske førestillingar om dei fysiologiske sidene til kroppen. Gjennom detta prøver teoretikarane å løfte fram den spesielle eigenarten og dei positive kvalitetane til funksjonshemma kroppar. Dette er eit politisk prosjekt sidan funksjonshemma menneske ofte har vorte utsette for diskriminering, omgitt av tagnad og endatil forfølgde. Ein funksjonshemma kropp representerer ein motsetnat til tankane om kroppen som ein harmonisk og heilskapleg storleik. (Simonhjell 2009, 33)

I dansk samtidslyrik finder man i relation til disability-problematikken Caspar Ericss *Nike* (2015), der handler om at leve med sygdommen cerebral parese eller spastisk

lammelse. Bogen er et langdigt på 88 sider, hvor man oplever en bred vifte af stemninger, og Eric skifter konstant mellem forskellige optikker og stilarter. I en række passager, hvor en ætsende social kritik er tydelig, gås der tæt på oplevelsen af at føle sig mindreværdig og stigmatiseret som handicappet:

“ i American Apparel på
Washington Avenue
kunne ekspedienterne virke
utrygge over hvorvidt jeg
nu planlagde
at halte rundt
i det offentlige rum
med Cerebral Parese
i lige præcis deres kollektion
som om den uperfekte krop
kunne smitte af på
deres image og status
men det gør kroppen
nok aldrig
desværre (3)

Oplevelsen af at føle sig forkert i sociale relationer beskrives ligeledes i intimsfæren, fra hvilken man får følgende skildring. Som i ovenstående digt oplever man, hvordan følelser af afmagt, ensomhed og uforløsthed søges udtrykt gennem de konstante skift i tonefald fra inderlighed til sarkastisk vrængen og perspektivskift, fra hudløs sansning til ironisk intellektuel distance:

“ du er en person
der har haft
handicapsex
haha
da du kærtegnede
mit ben det invalide
lille spasserben
på en kærlig måde
men også lidt på
en vurderende måde
måske mest fordi jeg
har vænnet mig til at føle
jeg konstant bliver betragtet
på en vurderende måde
som om folk lige skal tjekke
om det virkelig kan passe
at jeg er inviteret
til den samme fest (10)

Caspar Eric's *Nike* behandler emotionelle og affektive tilstande, som er pinefulde og uforløste og "grimme", og der behandles i høj grad et tabu i værket, da man sjældent i tilsvarende grad har set fysisk sygdom tematiseret før i dansk litteratur. Blandt andre forfattere fra 2010'erne, der har skrevet værker, hvis omdrejningspunkt er fysisk sygdom, kan man fremhæve Klaus Lynggaard, Hans Otto Jørgensen, Jens Blendstrup, Helle Helle og Maria Gerhardt.

5) Psykisk sygdom

Et andet dominerende træk ved det seneste tiårs litteratur er et kraftigt fokus på psykisk sygdom.⁷ For nogle årtier siden undersøgte en række forskningsværker som Rosenbaum og Sonnes *"Det er et bånd der taler"*. *Analyser af sprog og krop i psykosen* (1979) og Niels Egebaks *Galskabens metode* (1988) sammenhænge mellem psykotisk sprog og modernistisk poesi. En konklusion var, at der var oplagte lighedspunkter mellem de to diskurser. I begge tilfælde bliver grænsen mellem en ydre og en indre verden udvisket, normale kommunikationsstrukturer sat ud af kraft, dagligdagens logikker nedbrudt og normalsyntaksen obstrueret. Der blev dog også peget på forskelle, idet man fremhævede, at det poetiske sprog opererer med en særlig kunstnerisk forestilling om helheder og raffinerede korrespondancer mellem betydningselementer, mens der i det psykotiske sprog er tale om en privat, kaotisk og for andre utilgængelig forestillingsverden. I Bjørn Rasmussens *Ming* (2015) møder man i sandhed en privat og esoterisk, psykotisk orden, men samtidig er digterens stil så hårdtslående og særpræget og hans udsagn så hudløst ærligt og gribende, at bogen på ingen måde har et hermetisk præg, og at ovennævnte skelnen mellem psykotisk og poetisk sprog ikke rigtig giver mening.

Ming handler om et privat jegs forhold til psykisk sygdom, indtagelse af medicin, stoffer og seksualitet. Vi følger i bogen et jeg ved navn Bjørn, der lever i et kærlighedsforhold til en anden mand, og som udvikler en psykose, hvor den ydre og indre verden samt fortid og nutid glider sammen. Et hovedsymptom på denne tilstand er en stemme i jegets hoved, der repræsenterer den afdøde far, Ming, og jeget tilbringer en del tid med at køre i taxi fra det kolonihavehus, hvor han lever med sin mand, og hen til sin tidligere, nu tomme lejlighed, hvor han ligger på gulvet og ryger hash og fantaserer om og taler med sin far. Under forløbet får jeget en del antipsykotisk medicin, som han dog jævnligt smider væk, og det ender med en indlæggelse på Psykiatrisk Hospital i Risskov. Afslutningsvis hører vi, at jeget efter sin indlæggelse skal giftes. Man nærer dog ikke meget tro på nogen happy ending i dette dystre værk, hvor kun én ting lyser op, nemlig jegets eminente evne til at formulere sig om sin egen situation.

Ming kan læses som et sekventielt langdigt, idet alle enkeltteksterne hænger sammen i et kronologisk forløb. Markant er de eksplosive potentialer af "ugly felings", hvor jeget i koncentrerede, sproglige excesser beretter om den tilstand af desillusion, tomhed, undergangsfantasi, hæslighedsdyrkelse, selvhad, hypokondri, dødsangst og mareridt om incestuøse overgreb, som han befinder sig i:

“ det er længe siden jeg var vinterbader
 lykli
 det er min skamhud der taler nu
 det er min voldtægtsmand in spe
 der fik mig til at holde op med at skrive dagbog
 nu er jeg så begyndt igen
 jeg tror jeg har en tumor
 det er ok at begræde barndommen lille patient
 det er ok at være udstopet
 nu kommer endelig far
 helt blank og færdig
 helt emmentaleret til (17)

Det tilbagevendende motiv er som nævnt “far”, der kan indtage en myriade af forskellige skikkelser, og hvis stemme der kun bliver slukket for ved medicinering: “jeg tager tre slags medicin / abilify seroquel citalopram / bivirkningerne dræner mig / jeg er en sort ko / dumme dyrebare drøvtygger / hvem kommer og slagter mig / med en fjerkræsaks / jeg er fed og træt far” (13). Digtsamlingens forestillingsverden er udspændt mellem på den ene side de psykotiske fantasier: “Angst / april / far danser heftigt i nat / mægtig i rød postdragt” (55). Eller: “jeg må vaske far af mig / han er mudder / hans ansigt kollapser / kindtænderne løsner sig” (60). På den anden side har vi beskrivelserne af tilstanden, hvor den antipsykotiske medicin virker, og hvor jeget får sin virkelighedskontakt tilbage:

“ Far er ikke til at få fat på i dag
 jeg er bange for at det er seroquellen der slukker for ham
 jeg ligger på gulvet i lejligheden
 og kigger på en stikkontakttud (51)

Eller: “åh lille far / alle de farver jeg omgiver mig med / hvorfor er jeg så grå indeni / kalket til” (57).

I alt oplever vi i Bjørn Rasmussens *Ming*, at der sættes ord på en række smertefulde oplevelser af psykiske lidelser på en måde, som det sjældent er gjort før i dansk litteratur. Af talrige andre værker fra 2010'erne, der beskæftiger sig med psykisk sygdom, kan man nævne digte af Asta Olivia Nordentoft, Josephine Graakjær Nielsen, Mikael Josephsen, Simon Grotrian, Niels Simonsen, Janina Katz, Asger Stig Møller, Olga Ravn, Yahya Hassan og Pablo Llambías og prosa af Cecilie Lind, Kirsten Thorup, Amalie Smith, Adda Djørup. Julia Butschkow, Anne Lise Marstrand-Jørgensen og Karen Fastrup.

6) Race, migration og flygtningekrise

Når vi taler om migrationslitteratur, har vi at gøre med et meget omfattende fænomen. I “Hvad er migrationslitteratur?” (2012) påpeger Søren Frank, at mens betegnelsen migrantlitteratur mere snævert sigter til værker skrevet af migranter, er

migrationslitteratur en bredere betegnelse, som refererer til en transnational litteratur, der er skrevet ikke alene af migranter, men også af ikke-migranter. For migrationslitteraturen har Søren Frank påpeget en række gennemgående træk, der kendetegner såvel indhold som form i denne litteratur. Indholdsmæssigt drejer det sig om “genforhandlinger af personlige, kulturelle og nationale identiteter” og om at “kontrastere de monokulturelle billeder af nationen og dens befolkning med kosmopolitiske, mudrede billeder”. Formelt og sprogligt er der tale om en migratorisk og hvileløs form med “vagabonderende perspektiver”, “stemmens fremmedhed” og “lingvistisk urenhed” (Frank, 7f).

Et vigtigt værk i dansk migrationslitteratur fra 2010'erne er Lone Aburas' *Det er et jeg der taler* (2017). Det er yderst vanskeligt at sætte en genrebetegnelse på Aburas' bog. Vi møder på ingen måde et kontemplativt eller stemningsdvelende, traditionelt poetisk subjekt, men en politisk rebel i højeste gear. Bogen består af en 20 sider lang associativ strøm, hvor et jeg udlader sin vrede over stigmatiseringen og racismen i det danske samfund. En særlig teknik, som Aburas anvender, består i, at der overalt i værket er anvendt kursiv, der henfører til mediernes omtale af racemæssige problemstillinger. Når citaterne fra medierne installeres i sproget, skabes der en effektiv ironi og sarkasme, hvor den danske selvfede og hykleriske åh-hvor-er-vi-forstående-og-tolerante-holdning udstilles. I den følgende passage kan man iagttage ophobningen af mediale diskurser, der hånes og travesteres i det rasende og idiosynkratiske langdigt med de konstante stil- og stemningsskift og den voldsomme sproglige energi:

“ Som når folk tror de er subversive og mod-strømmen-agtige og vil have lov til at sige *neger* og *negerkys* eller *se den lille negerdreng*, der står på hovedet af en *elefant* i noget wienerbronze, som jeg så for nylig i Antikduellen, for vi skal endelig ikke have svenske tilstande. Som om de tilstande overhovedet har eksisteret eller kommer til at findes. Når der bliver sat ild til modtagercentre for uledsagede flygtningebørn, skal det forstås *som en reaktion på, at den almindelige svensker ikke føler sig repræsenteret af den politiske elite, og det derfor er godt at vi herhjemme, i modsætning til Sverige, har et parti som Dansk Folkeparti, så folk har en ventil*, som i IRL betyder, at jeg og en masse andre må lægge krop til alt det had og pladder, fordi dealen i det regnestykke er, at så bliver folk *ikke rigtige nazister*, men mere bare ligesom Krarup, der er frihedskæmper sammen med Khader, der også vil sætte en stopper for flygtningestrømmen, selvom han, excuse me, selv var flygtning engang, og som taler om *mørkemænd* eller generelt bare bakker op om forslag, der skal sende flygtninge tilbage. (11)

I teksten ser man, hvordan racismen viser sit ansigt i alle aspekter af medielandskabet i Danmark fra en TV-kunstquiz' krukke “mod-strømmen-agtige” kunsthistoriker, der “vil have lov til at sige *neger*”, over et læserbrevsagtigt debatindlæg, hvis essens ifølge digtet er, at fremmedhad legaliseres, til Naser Khaders kampagne mod flygtninge og stigmatiserende omtale af muslimske prædikater som “*mørkemænd*”. Aburas' tekst opsuger på interaktionslyrisk vis med rasende energi citater fra omgivelserne og medierne som brændstof for sine sproglige eruptioner. Værket blander stort og småt, privat og politisk, erindring og refleksion, lokalt og globalt,

samfund og medier, hudløs smerte, sarkastisk vrængen og rablende idiosynkrasi. Der opstår ikke nogen helhed i traditionel forstand ud af dette, men en fascinerende tekst, der med sin migrationskritiske form, stil og agenda udpeger en nyorientering i dansk digtning.

Lone Aburas er blot et eksempel på en vital og mangfoldig migrantslitteratur fra 2010'erne. Den omfatter bl.a. lyrikerne Maja Lee Langvad, Eva Tind, Yahya Hassan, Shadi Angelina Bahzoghi, Naiha Khiljee og Alen Mešković og prosaisterne Sara Omar, Sofie Jama, Ahmed Mamoud, Jesper Wung-Sung og Hassan Preisler.

Fællestræk i 2010'ernes lyrik

Efter denne gennemgang af seks dominerende tendenser eller strømninger i dansk lyrik i 2010'erne kan man spørge, om der er en række træk, der kendetegner alle disse typer af lyrik. Det har således været påfaldende, at de digtere, jeg har brugt som eksempler på strømningerne, alle har et mellemværende med flere end én af de seks strømninger. I Casper Erics forfatterskab tematiseres der f.eks. ikke bare fysisk sygdom, men også psykisk sygdom, "grimme følelser", økokritik, migration og flygtningekrise. Overordnet synes der at være tre områder, på hvilke man kan registrere en klar fornyelse inden for lyrikken i 2010'erne, nemlig henholdsvis det lyriske subjekt, den poetiske stil og de poetiske læsestrategier.

Med hensyn til det *poetiske subjekt* kan man samlet sige, at der er tale om en kraftig modsætning til det centrallyriske modernistiske subjekt. Sidstnævnte har fire kendetegn. For det første har subjektet intet navn, alder, ingen livshistorie, ingen samfundsmæssig placering og ingen specifik placering i tid og rum. For det andet har det en, sjældent nærmere omtalt, "ideel" krop og sjæl, der udgør et centrum i verden. For det tredje har det ingen fysiske eller psykiske defekter eller sygdomme. For det fjerde er subjektet sjældent behersket af ikke-katharsiske, "ugly feelings" (Ngai) eller "kredsende livsytringer" (Løgstrup) såsom misundelse, skam, angst, irritation, paranoia og mindreværd etc., men oftest af "pæne" følelser og "suveræne" livsytringer som længsel, kærlighed, vrede, begær, mod, stolthed etc.

Af de fire punkter har opbruddet fra de to første modernistiske normer tidligere været diskuteret i relation til samtidens litteratur, mens det i mindre grad er tilfældet for de to sidstnævnte. Hvad angår det lyriske subjekts navn, alder, livshistorie og samfundsmæssig situation, er dette blevet anskuet med afsæt i især Jon Helt Haarders begreb "performativ biografisme", hvor en grundforestilling er, at digterens private eksistens og aktiviteter kan indgå i den æstetiske iscenesættelse af et værk. Dette kan iagttages på forskellig vis i autobiografisk orienterede lyriske værker af Christina Hagen, Asta Olivia Nordenhof, Bjørn Rasmussen, Caspar Eric, Thomas Boberg, Yahya Hassan, Mikael Josephsen, Julie Sten-Knudsen, Klaus Lynggaard, Daniel Dalgaard, Lone Aburas, Søren Fauth, Lars Skinnebach, Marius Nørup-Nielsen, Nikolaj Zeuthen, René Jean Jensen, Rolf Sparre Johansson, Josefine Graakjær Nielsen, Mette Moestrup, Ursula Andkjær Olsen, Martin Glaz Serup, Naja Marie Aidt, Olga Ravn, Pablo Llambías, Christian Dorph og adskillige andre.

Det samme gælder for den anden og tredje tendens, idet vi med hensyn til alle ovennævnte digtere får en del at vide om deres private krop og psyke, hvad angår

deres biologiske kendetegn samt erfaringer med fysiske og psykiske sygdomme, fødsler, aborter og seksualitet. Modsætningen er markant i forhold til de kanoniserede mandlige “visionære” digtere, hvis “ideelle” krop og sjæl udgør et centrum i verden, som hos Sophus Claussen, Johannes V. Jensen, Tom Kristensen, Gustaf Munch-Petersen, Ole Sarvig, Thorkild Bjørnvig, Jess Ørnsbo, Ivan Malinowski og Søren Ulrik Thomsen. Hvad angår det fjerde træk, er det selvfølgelig ikke sådan, at der ikke findes “ugly feelings” i tidligere lyrik, men intensiteten, koncentrationen og variationsrigdommen i 2010’ernes danske digtning er overvældende, og der brydes i særdeleshed nyt land inden for poesien på dette felt i disse år.

Den poetiske *form og stil* i 2010’ernes lyrik har også ændret sig. Man kunne her tale om en intensivering af den interaktionslyriske tendens, som jeg beskrev i *Drømme og dialoger. To poetiske traditioner omkring 2000* (2009) og en række senere artikler, idet der specielt er tale om en brug af langdigtformen, der i tidligere dansk lyrik kun har været sporadisk udbredt. Rachel Blau DuPlessis beskriver i “Considering the Long Poem: Genre Problems” (2009), hvordan der i langdigtet fokuseres på flerstemmighed og brug af montageformen. Langdigtet reorganiserer, absorberer og transformerer brudstykker af alle mulige andre tekster og er om nogen en litterær form, der korresponderer med den digitale og globale moderne virkelighed, anfører DuPlessis.

Ser vi på de lyriske forfatterskaber i 2010’erne, er brugen af langdigtformen og den interaktionslyriske blandings- og samplingstil altdominerende. Vi kan blot kaste et blik på den liste på 24 digtere, som jeg nævnte i forbindelse med omtalen af det destabiliserede centrallyriske og autobiografisk orienterede subjekt for at konstatere, at der i alle tilfældene opereres med en poetisk blandingsstil og en langdigtsform.

Endelig kan man nævne, at nye teoretiske og analytiske tilgange og *læsestrategier* er dukket op i forhold til dansk lyrik i 2010’erne. Vi har allerede været inde på den vifte af teorier om økologi, køn, affekter, sygdom og migration, der har været mobiliseret som forståelsesrammer for det seneste årtis lyrik. I en række antologier som Jens Lohfert Jørgensen, Louise Mønster og Michael Kallesøe Schmidt (red.): *En ny kritik* (2019), Jens Lohfert Jørgensen og Martin Gregersen (red.): *Litteratur og* (2019) og Anne-Marie Mai (red.): *Litteratur i brug* (2019) præsenteres, afprøves og diskuteres f.eks. – med et stort fokus på nyere dansk lyrik – forskellige tilgange til den litterære analyse. Man kan her groft opdele holdningen til lyrik- og litteraturanalysen i to hovedgrupper, nemlig dem, der bygger videre på den og udvikler en eksisterende analyse- og fortolkningspraksis inden for litteraturvidenskaben, og dem, der lægger vægten på et opgør med en sådan praksis.

Den første gruppe anvender det, man kunne kalde den *perspektiverede nærlæsning*, hvorved der forstås, at man tager udgangspunkt i en værkororienteret analyse med rødder tilbage til en række hermeneutisk orienterede, litteraturkritiske traditioner, hvor de vigtigste i forskellige varianter er den angelsaksiske nykritik, den fænomenologiske tekstlæsning og den tyske stilistik. Denne læsning fokuseres og forbindes herefter med bestemte kontekster i form af f.eks. en økokritisk, en kønskritisk, en racekritisk, en affektteoretisk eller en sygdomsteoretisk referenceramme. Metoden har været praktiseret i forhold til dansk lyrik fra 2010’erne i værker

som Louise Mønsters *Ny nordisk* (2018), Martin Gregersens og Tobias Skiverens *Den materielle vending* (2013), Susanne Kemps *Stemme & spor* (2018), Tobias Skiverens *Kødets Poiesis* (2020) og mine egne *Poesiens ekspansion* (2015) og *Lyriske linjer* (2018), og i forhold til dansk lyrik generelt af bl.a. Thomas Bredsdorff, Erik A. Nielsen, Bo Hakon Jørgensen, Anne-Marie Mai, Jan Rosiek, René Rasmussen, Erik Skyum-Nielsen, Mikkel Krause Frantzen, Elisabeth Friis, Anders Ehlers Dam og Marianne Stidsen. Også i vort naboland Norge ser man en lignende strøm af værker inden for lyrikforskning i 2010'erne af bl.a. Atle Kittang, Unni Langås, Ole Karlsen, Hans Kristian Rustad, Sissel Furuseth, Henning Howlid Wærp og Andreas Lombnæs.

Den anden gruppe af lyrikforskning har fra forskellige positioner forholdt sig kritisk og/eller dekonstruerende til fænomener som analyse og fortolkning. Hvad angår fortolkning, har man i årtier set et generelt opgør med noget sådant hos en række prominente teoretikere fra Susan Sontag og Jonathan Culler til Hans Ulrich Gumbrecht og Rita Felski. Pointen hos ovennævnte kritikere er, at den litterære fortolkning angiveligt kvæler det specifikke og sanselige i teksten til fordel for generaliseringer og abstrakte begreber. Felski advarer således imod fortolkningen, idet den ifølge hende implicerer, at “a text is being diagnosed rather than heard” (Felski 2008, 6).

Det kan imidlertid være vanskeligt at lokalisere, hvor man præcist finder de nævnte reduktive og rationaliserende fortolkninger, idet man ikke får præsenteret nogen konkrete eksempler på dette, men må nøjes med en generel karakteristik, som Felski i sin *Limits of Critique* (2015) med afsæt i Paul Ricoeur giver af den litterære fortolkning som drevet af en “mistænksomhedens hermeneutik”. Man kan ganske vist få øje på nogle såvel danske som internationale eksempler på såkaldte symptomallæsninger med marxistisk eller psykoanalytisk tilknytning, men som helhed synes beskrivelsen at være ret malplaceret i relation til det dusin lyrikforskere, der ovenfor blev beskrevet i relation til strategien den “perspektiverede nærlæsning”. Jakob Ladegaard og Jakob Gaardbo Nielsen anfører i “Introduction: the question of context”:

“Has symptomatic reading of this kind really been such a dominant trend? [...] Surely, we can find examples of readings that reduce texts to historical symptoms and evaluate them simply in terms of their ‘affirmation’ or ‘subversion’ of social power structures, however they may be defined. But both before and especially in the almost 40 years that have passed since the publication of *The Political Unconscious*, more nuanced and dynamic ideas about the relations between texts and their contexts have developed in the fields of post-colonialism, new historicism, affect history studies, book history and so on. (2f.)

Mere relevans i forhold til dansk og udenlandsk lyrikanalyse har Felskis og andre postkritiske forskeres påpegnings af, at den litterære analyse og fortolkning ikke er den eneste genre, som litteraturvidenskaben kan betjene sig af, og at der har været en tendens til at opfatte denne genre som den vigtigste eller som selve essensen af litteraturvidenskaben. Som eksempler på andre typer af litteraturvidenskabelige genrer nævner Felski kommentar, vurdering, parafrase, beskrivel-

se af læseoplevelse, litteratursociologisk betragtning etc., og det er korrekt, at denne type af diskurser ofte opfattes som uforenelige med en klassisk nykritisk nærlæsnings- og fortolkningsideal om verificerbarhed, stringent argumentation og objektivitet.

På den anden side må vi sige, at sidstnævnte idealer langt fra er enerådende i de nærlæsninger og fortolkninger i den lyrikkritiske danske og internationale tradition, og at der oftest i litterære analyser gives plads for affektivt orienterede læseroplevelser, som Felski i *Uses of Literature* (2008) efterlyser, såsom genkendelse, fortryllelse, viden og chok. Ikke desto mindre er der en tydelig influens fra Felskis og postkritikkens ønske om anvendelsen af nye litteraturkritiske genrer og praksisser, som det f.eks. kan registreres hos danske litterater som Dan Ringgaard, Stefan Kjerkegaard, Camilla Schwartz, Tue Andersen Nexø og Jon Helt Haarder. I de bedste tilfælde åbner disse nye bidrag til litteraturvidenskaben, hvis genre ofte i mangel af bedre kan karakteriseres som essays, for nytænkning og lysende indsigter, mens de i mindre gode tilfælde domineres af subjektivismen, impressionisme og retoriske excesser.

Samlet er der imidlertid ingen tvivl om, at intensiteten, dynamikken og kreativiteten inden for såvel lyrikken som lyrikkritikken i 2010'erne har været intet mindre end imponerende. Ved indgangen til 2010'erne blev jeg i forbindelse med udgivelsen af en disputats om moderne dansk lyrik interviewet af Information, der herefter bragte en helsides artikel under overskriften: "Genren der nægter at dø" (2009). Det gør den stadig, og den lever endda i allerbedste velgående, kan vi hermed på kanten af det 21. århundredes tredje årti slå fast.

Noter

- 1 Der er i denne artikel visse sammenfald med en række af mine tidligere arbejder om dansk samtidslyrik, nemlig *Lyriske linjer* (2018), "Social kritik i samtidslyrikken" (2019) og "Poesiens nye subjekter" (2020).
- 2 Greg Garrard taler i denne sammenhæng i *Ecocriticism* om, hvordan den tidlige økokritiks udsagn om en autentisk tilknytning til naturen – uden at Næss eksplicit nævnes – kan karakteriseres som en "eco-pietism" (Gerrard, 37), mens Claus Schatz-Jakobsen i dansk sammenhæng tilsvarende i "Kritikkens Natur" (1999) udtrykker sig skeptisk om Jonathan Bates økokritik fra 1990'erne, hvor der angiveligt er tale om en "troskyldighedens hermeneutik" (Schatz-Jakobsen 1999, 11).
- 3 En kritik af Morton for at repræsentere en dystopisk afskrivning af alt som håbløst og for at tænke meget lidt handlings- og virkningsorienteret finder man f.eks. i Jens Kramshøj Flinkers "Økolitteratur og økokritik i en apokalyptisk verden" (2015).
- 4 En grundig diskussion af denne brudflade findes i M. Gregersen og T. Skiveren: *Den materielle drejning* (2016).
- 5 Man har i 2010'erne i nordisk sammenhæng fået en række antologier med affektive læsninger af litterære og ikke-litterære tekster som f.eks. Elisabeth Oxfeldt (red.): *Skandinaviske fortællinger om skyld og privilegier i en globaliseringstid* (2016) og M. Bissenbakker & M. Nebeling (red.): *I affekt. Skam, frygt og jubel som analysestrategi* (2012), men fokus har her kun i svag grad været på lyrik.

- 6 Sygdom i litteraturen, set i et socialt perspektiv, har desuden været i fokus inden for projektet *Uses of Literature* fra SDU, der bl.a. har udgivet antologien Peter Simonsen m.fl. (red.): *Syg litteratur* (2017) samt en række artikler om *narrative medicine*.
- 7 Blandt andre værker om psykisk sygdom og litteratur kan nævnes Lasse Gammelgaard og Thomas Søgaard Boström (red.) *Galskab i litteraturen* (2019).

Litteratur

- Aburas, Lone (2017): *Det er et jeg der taler (Regnskabets time)*, København: Gyldendal.
- Bissenbakker, M. & Nebeling, M. (2012): *I affekt. Skam, frygt og jubel som analysestrategi*, http://koensforskning.ku.dk/nyeudgivelser/varia/iaffekt_-_Ny.pdf.
- Culler, Jonathan (1981): *The Pursuit of the Signs*, Ithaca: Cornell University Press.
- Dahl, Christian & Sharma, Devika (2013): "Forord", i K&K 116: *Affekt*, pp. 5-10.
- Dalgaard, Daniel (2015): *Spejlkamel*, København: Samleren.
- DuPlessis, Rachel Blau (2009): "Considering the Long Poem: Genre Problems", i *Readings 4*, http://www.bbk.ac.uk/readings/issues/issue4/duplessis_on_Consideringthelongpoemgenreproblems.
- Egebak, Niels (1988): *Galskabens metoder*, København: Gyldendal.
- Eric, Caspar (2015): *Nike*, København: Gyldendal.
- Felski, Rita (2008): *Uses of Literature*, Oxford: Blackwell Publishing.
- Felski, Rita (2015): *The Limits of Critique*, Chicago: University of Chicago Press.
- Flinker, Jens Kramshøj (2015): "Økolitteratur og økokritik i en apokalyptisk verden" i *Spring 38*.
- Frank, Søren (2012) "Hvad er migrationslitteratur?", i *KRITIK 203*, pp. 2-10.
- Gammelgaard, Lasse og Boström, Thomas Søgaard (red.) (2019): *Galskab i litteraturen*, Aarhus: Sy-stime.
- Garrard, Greg (2004): *Ecocriticism*, London & New York: Routledge.
- Gregersen, Martin og Skiveren, Tobias (2016): *Den materielle drejning*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Gumbrecht, Hans Ulrich (2003): *Production of Presence*, Stanford: Stanford University Press.
- Hallgren, Hanna (2010): "Gränslösa hundar" i *Omslag: queer poesi*, Dansk band, Svenska Netud-gave, <https://tidsskrift.dk/index.php/KKF/article/view/51664>.
- Haarder, Jon Helt: (2014): *Performativ biografisme. En hovedstrømning i det senmodernes skandinaviske litteratur*, København: Gyldendal.
- Jørgensen, Jens Lohfert, Mønster, Louise og Schmidt, Michael Kallesøe (red.) (2019): *En ny kritik*, Hellerup: Spring.
- Jørgensen, Jens Lohfert og Gregersen, Martin (red.) (2019): *Litteratur og ... Litteraturvidenskabens tværfaglige engagement*, Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Ladegaard, Jakob og Nielsen, Jakob Gaardbo (2019): "Introduction: the question of context", i J.L. Ladegaard og J.G. Nielsen (red.): *Context in Literary and Cultural Studies*, UCL-Press, pp. 1-14.
- Larsen, Peter Stein (2019): "Social kritik i samtidslyrikken", i *Spring 45*, pp. 79-96.
- Larsen, Peter Stein (2020): "Poesiens nye subjekter", i *Spring 46*, pp. 37-54.
- Larsen, Peter Stein (2018): *Lyriske linjer. Fem tendenser i nyere digtning*, Hellerup: Spring.
- Larsen, Peter Stein (2015): *Poesiens ekspansion. Om nordisk samtidsdigtning*, Hellerup: Spring.
- Larsen, Peter Stein (2009): *Drømme og dialoger. To poetiske traditioner omkring 2000*, Odense: Syd-dansk Universitetsforlag.
- Mai, Anne-Marie (red.) (2019): *Litteratur i brug*, Hellerup: Spring.

- Morton, Timothy (2007): *Ecology without Nature. Rethinking Environmental Aesthetics*, Cambridge, Massachusetts & London: Harvard University Press.
- Morton, Timothy (2010): *The Ecological Thought*, Cambridge, Massachusetts & London: Harvard University Press.
- Mønster, Louise (2016): *Ny nordisk. Lyrik i det 21. århundrede*, Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Nexø, Tue Andersen (2016): *Vidnesbyrd fra velfærdsstaten*, København: Arena Monografi.
- Ngai, Sianne (2005): *Ugly Feelings*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Næss, Arne (1976): *Økologi, samfunn og livsstil*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Oxfeldt, Elisabeth (red.) (2016): *Skandinaviske fortellinger om skyld og privilegier i en globaliserings-tid*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Rasmussen, Bjørn (2015): *Ming*, København: Gyldendal.
- Ravn, Olga (2011): *Jeg æder mig selv som lyng*, København: Gyldendal.
- Rosenbaum, Bent og Sonne, Harly (1979): "Det er et bånd der taler". *Analysen af sprog og krop i psykosen*, København: Gyldendal.
- Schatz-Jakobsen, Claus (1999): "Kritikkens natur. Den "økologiske vending" i den akademiske litteraturkritik", i *KRITIK 140*.
- Serup, Martin Glaz (2013): *Relationel poesi*, Odense: Syddansk Universitet.
- Simonhjell, Nora (2009): *Krøplingkroppar. Om litterær framstilling av merkte, aldrande og funksjonsmemma kroppar i Lars Lamplies Biopsi og Stig Sætterbakkens Siamesisk*. Ph.d.-afhandling, Universitetet i Agder.
- Simonsen, Peter, Andersen, Iben Engelhardt, Mai, Anne-Marie og Schwartz, Camilla (red.) (2017): *Syg litteratur* (2017), København: Munksgaard.
- Skiveren, Tobias (2020): *Kødets Poiesis. Kropumulige kroppe i ny dansk litteratur*, Hellerup: Spring.
- Sontag, Susan (2009): *Against interpretation and other essays* (1966), New York: Penguin.
- Sørensen, Rasmus Bo (2009): "Genren, der nægter at dø", i *Information* d. 3. december 2009, <https://www.information.dk/kultur/2009/12/genren-naegter-doe>.
- Stidsen, Marianne (2016): *Rilkes engle. Eksistentialismen i går, i dag, i morgen*, København: Dansk lærerforeningen.
- Ørntoft, Theis (2014): *Digte 2014*, København: Gyldendal.